

Utrikesdepartementet

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

Sydsudan: Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer: situationen per den 30 juni 2019

I. SAMMANFATTNING

Efter att konflikten bröt ut i det nyligen självständiga Sydsudan i december 2013, och därefter återigen 2016, har utvecklingen mot en demokratisk och rättssäker stat med välfungerande institutioner och respekt för de mänskliga rättigheterna i princip avstannat och i flera avseenden gått i negativ riktning.

Det första fredsavtalet mellan de sydsudanesiska parterna i augusti 2015 hann ej genomföras förrän nya våldsamma strider inleddes sommaren 2016. En vapenvila undertecknades i december 2017, vilken endast delvis respekterats av de stridande parterna. Trots fortsatt kraftig intern polarisering ingicks i september 2018 ett så kallat revitaliserat fredsavtal med hjälp av grannländerna Uganda och Sudan. Striderna mellan fredsavtalets parter har därefter i huvudsak avstannat. Strider fortsätter dock mellan regeringen och de parter som valt att inte underteckna fredsavtalet. Lokala strider förekommer även fortsatt mellan olika grupper runt om i landet.

Omkring 382 000 civila sydsudaneser tros ha dött sedan konflikten bröt ut i slutet av 2013, av väpnat våld och svält. Den totala befolkningens mängden uppgår till cirka tolv miljoner, varav en betydande andel dock tvingats fly till grannländer. Även om Sydsudans övergångskonstitution i flera avseenden formellt föreskriver skydd för de mänskliga fri- och rättigheterna, är skyddet för dessa i praktiken begränsat. Den främsta orsaken är den pågående konflikten. Andra orsaker är den sedan självständigheten kraftigt försämrade ekonomiska

situationen, bristfälligt fungerande institutioner, sköra samhälls- och rättssystem, etniska motsättningar, samt brist på nationell enighet och identitet.

Det finns många rapporter om urskillningslöst våld mot civila i alla åldrar och om utomrättsliga avrättningar utförda av regeringsstyrkor, säkerhetsstyrkor, oppositionsstyrkorna och av olika milisgrupper på både regeringens och oppositionens sida. Det finns även rapporter om tortyr, godtyckliga frihetsberövanden, samt om omfattande, systematiskt och återkommande våld mot kvinnor och flickor. Bland annat vittnar flera FN-rapporter om att sexuellt och könsbaserat våld används systematiskt och i stor utsträckning av båda sidor som ett vapen i konflikten. Strafffriheten är omfattande och lagföring utgör undantag, särskilt vad avser kränkningar begångna av regeringsstyrkorna, den nationella säkerhetstjänsten (NSS), polisen och till statsledningen närstående väpnade grupper.

Utrymmet för civilsamhället, journalister och människorättsförsvarare är begränsat. Civilsamhällesorganisationer utsätts ofta för hot och trakasserier och deras medlemmar för godtyckliga frihetsberövanden. Aktivister har periodvis tvingats fly landet. Rätten till utbildning respekteras inte fullt ut; landets skolor lider av betydande resursbrist.

Den humanitära situationen är mycket svår. Antalet internflyktingar i Sydsudan beräknades sommaren 2019 vara omkring 1,78 miljoner och 2,3 miljoner sydsudaneser är flyktingar i regionen. Totalt motsvarar detta omkring en tredjedel av hela befolkningen. Omkring sju miljoner människor i landet beräknades sommaren 2019 leva i matosäkerhet. Andelen människor som lever i multidimensionell fattigdom är drygt 92 procent. Hälsostatistiken är fortsatt bland de sämsta i världen.

FN:s fredsbevarande insats i Sydsudan (UNMISS) samt humanitära och andra hjälporganisationer nekas ofta tillträde till behövande befolkningsgrupper trots intensiv dialog med berörda myndigheter. Även trakasserier och övergrepp mot internationella och humanitära hjälparbetare runt om i landet förekommer och deras verksamhet avgiftsbeläggs kraftigt.

II. RÄTTSSTATENS PRINCIPER

Den övergångskonstitution som gäller sedan Sydsudan blev självständigt 2011 fastslår att det ska finnas ett oberoende rättsväsende. Den erkänner samtidigt sedvanerätt, som har lång tradition i landet. Fredsavtalet från 2015 och det revitaliserade fredsavtalet från 2018 utgör en del av övergångskonstitutionen.

Sydsudan präglas efter årtionden av konflikt och krig och som en nyligen självständig stat av svaga statliga strukturer och institutioner, ett bräckligt upprätthållande av rättsstatens principer på grund av ett otillräckligt bemannat rättssystem med bristfälliga ekonomiska resurser. Till följd av de statliga institutionernas svaghet, landets geografiska storlek och andra faktorer är staten oförmögen att utöva kontroll över och leverera grundläggande samhällsfunktioner till alla delar av landet. Ett stort antal sydsudaneser lever därför utan tillräcklig tillgång till rättvisa. Institutionerna för verkställighet av domar och rättsliga beslut är svaga och strafffriheten är utbredd.

Kvinnor fortsätter att vara särskilt diskriminerade inom rättsväsendet. På grund av de omfattande bristerna i det formella rättssystemet spelar de informella domstolarna och sedvanerätten en stor roll på regional och lokal nivå.

Även polis och annan ordningsmakt fungerar bristfälligt på grund av bristande yrkesträning och att polisen under långa perioder inte erhåller lön, vilket medför stora utmaningar både för den enskilde polisen och för civilbefolkningen. UNMISS med flera internationella aktörer bedriver numera stödundervisning av poliser, delvis särskilt riktad kompetensutveckling av kvinnliga poliser, vars fortbildning har varit gravt eftersatt.

Korruptionen i landet är mycket utbredd och Sydsudan var 2018 på plats 178 av 180 länder i *Transparency International's* index över upplevd korruption.

I enlighet med det revitaliserade fredsavtalet från 2018 pågår ett arbete med att utarbeta en ny konstitution och därmed sammanhängande

nödvändiga ändringar i befintliga lagar och bestämmelser. Arbetet leds av en särskild kommitté: *National Constitution Amendment Committee* (NCAC).

Rättssäkerhet

Rättsväsendet på statlig, delstatlig och lokal nivå saknar ofta nödvändig infrastruktur och utbildad personal. Få domstolar finns på lokal nivå. Ofta avgörs fall i informella domstolar enligt sedvanerätten. Politiska påtryckningar, korruption, diskriminering av kvinnor och brist på erfaren utredande polis underminerar både det informella och formella rättsväsendet. Resursbrist innebär att personer som står under åtal inte alltid har tillgång till offentlig försvarare eller möjlighet att överklaga domen. Diskriminering mot kvinnor är vanligt förekommande.

Den nationella polisen uppfattas allmänt som ineffektiv samt korrupt och åtnjuter därför lågt förtroende från allmänheten. Misstänkta kränkningar av de mänskliga rättigheterna som begåtts av polisen utreds sällan. Det förekommer att poliser kräver mutor eller ersättningar av annat slag för tjänster som utförs åt allmänheten och situationen förvärras av att löneutbetalningar till polisen inte fungerar tillfredsställande.

Straffbarhetsåldern är 12 år.

Straffrihet och ansvarsutkrävande

Straffrihet är vanligt förekommande, särskilt vad gäller misstänkta brott begångna av regeringsstyrkor, oppositionsstyrkor, väpnade milisgrupper, säkerhetstjänsten och polisen. Klagomål om godtyckliga frihetsberövanden, trakasserier, oproportionerligt våld, tortyr, sexuellt och könsbaserat våld samt andra kränkningar av de mänskliga rättigheterna följs sällan upp av behöriga myndigheter.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Sydsudan är en republik. Landet inväntar tillträdet av en ny sammansatt övergångsregering, vilken fastställs av det revitaliserade fredsavtalet från 2018. Dess tillträde har skjutits upp på grund av fortsatta politiska motsättningar mellan fredsavtalets parter, i synnerhet mellan den gruppering som befinner sig i *de facto* regeringsställning (SPLM-*in government*) och den största oppositionsgrupperingen (SPLM-IO). Tills övergångsregeringens tillträde leder president Salva Kiir en regering som inte representerar samtliga fredsavtalets parter.

Kiir valdes ursprungligen till president 2010 i den då delvis autonoma regionen Södra Sudan inom republiken Sudan. Även om valet inte helt uppfyllde internationella krav bedömde internationella observatörer att valet av Kiir återspeglade viljan hos en majoritet av befolkningen. Folkomröstningen om självständighet år 2011, där 98 procent av väljarna röstade för en separation från Sudan, bedömdes likaså av internationella observatörer som fri och rättvis.

Enligt övergångskonstitutionen skulle de första allmänna valen, inklusive presidentval, hållas senast i juli 2015, då mandatperioden efter valet 2010 löpte ut. Valet sköts dock upp med hänvisning till bristande finansiering och för att ge tid att slutföra arbetet med en ny konstitution. Det revitaliserade fredsavtalet från 2018 fastslår att allmänna val ska hållas vid utgången av den 36 månader långa övergångsperiod som börjar när övergångsregeringen tillträder.

Tvåkammarparlamentet breddades genom det revitaliserade fredsavtalet 2018 och består av en nationell övergångsförsamling med lagstiftande befogenheter. Denna består av 550 ledamöter. SPLM har majoriteten av platserna i den lagstiftande församlingen och intar sedan undertecknandet av fredsavtalet med Sudan år 2005 en dominerande ställning i regeringen och som nationellt politiskt parti i Sydsudan. Medlemskap i SPLM medför generellt politiska och ekonomiska fördelar.

Oppositionspartier har återkommande påtalat att partimedlemmar trakasseras av regeringen. Det revitaliserade fredsavtalet konstaterar att registreringen av politiska partier ska vara fri. Frågor rörande politiska partier ska i enlighet med det revitaliserade fredsavtalet hanteras av ett särskilt inrättat råd. Genomförandet av åtagandena inom ramen för fredsavtalet släpar dock efter.

Minst 35 procent av platserna i den lagstiftande församlingen och regeringen ska innehas av kvinnor, i enlighet med det revitaliserade fredsavtalet från 2018. Detsamma gäller på delstatlig nivå och liknande krav finns även på lokal nivå. Två av nio medlemmar i rådet för traditionella ledare ska vara kvinnor. Bestämmelserna tillämpas dock inte konsekvent. Även om andelen kvinnor har ökat i den lagstiftande församlingen och i regeringen, fortsätter kvinnor att vara underrepresenterade på delstatlig och lokal nivå samt bland traditionella ledare, särskilt på lokal nivå. Den sittande regeringen uppfyller inte kravet på andelen kvinnliga ministrar.

Flera etniska grupper fortsätter att vara underrepresenterade, eller inte alls representerade, i regeringen samtidigt som de etniska spänningarna ökat. Likande obalans i delstatliga politiska institutioner. Avsaknaden av allmän tillgång till översättningar av såväl övergångskonstitutionen som det revitaliserade fredsavtalet till arabiska och lokala språk begränsar minoritetsbefolkningars möjlighet att engagera sig på ett meningsfullt sätt.

Det civila samhällets utrymme

En ny lag om civilsamhällesorganisationer undertecknades av presidenten i februari 2016. Samtidigt undertecknades en lag om att inrätta en tillsynsmyndighet med uppdrag att genomföra lagen om civilsamhällesorganisationer. Båda lagarna har haft stor negativ inverkan på organisationers möjlighet att verka öppet och effektivt.

Utrymmet för civilsamhället och människorättsförsvarare är begränsat och fortsätter att minska. Kontor, fordon och tillgångar tillhörande civilsamhällesorganisationer plundras och beslagtas löpande. Regeringens

inställning till internationella civilsamhällesorganisationer har successivt blivit allt mer kritisk och konfrontativt.

Efter att lagen om civilsamhällesorganisationer antogs har vissa människorättsorganisationer, organisationer som arbetar för demokrati och mediehus antingen tvingats stänga sina kontor eller minska sin verksamhet på grund av sin politiska eller uppfattade politiska koppling. I vissa fall har organisationernas personal flytt landet. Det finns flera fall av människorättsförsvarare som under de senaste åren misshandlats, mottagit dödshot och rapporterats vara under övervakning samt utsatts för godtyckliga frihetsberövanden. De som försöker driva frågor om respekt för rättsstatens principer utsätter sig ofta för stora risker.

Den nationella säkerhetstjänsten (NSS) och den militära underrättelsetjänsten utsätter regelbundet civilsamhällesorganisationer för hot och trakasserier, och deras medlemmar för godtyckliga frihetsberövanden. Ledare för lokala organisationer har periodvis tvingats lämna landet på grund av dessa allvarliga hot. Chefer för internationella civilsamhällesorganisationer har också tvingats lämna landet. NSS och landets ledning är mycket kritiska till att humanitära och andra organisationer samlar in information och gör sina egna bedömningar och analyser av situationen och säkerheten i landet.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

FN, människorättsorganisationer och media har rapporterat om utomrättsliga avrättningar utförda av regeringens säkerhetsstyrkor samt om urskillningslöst våld från oppositionsstyrkor, milisgrupper på regeringens eller oppositionens sida, liksom andra väpnade grupper, under de olika striderna i landet. Anmälningar om övervåld eller tortyr utreds sällan.

Det finns flera av FN och andra institutioner väl dokumenterade exempel på grovt våld mot civila sydsudanesiser och utlänningar av regeringstrupper och NSS.

Enligt FN-rapporter har sedan 2016 många hundra personer, däribland kvinnor och barn, kidnappats av regeringens säkerhetsstyrkor, oppositionsstyrkor, väpnade milisgrupper på regeringens eller oppositionens sida och av olika grupperingar med etniska förtecken. Det finns trovärdiga uppgifter om handel med män, kvinnor och barn inom Sydsudan såväl för tvångsarbete som för sexuella övergrepp.

Övergångskonstitutionen förbjuder tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. Enligt FN-rapportering förekommer dock tortyr, misshandel och andra trakasserier från säkerhetsstyrkorna mot bland annat politiska motståndare och personer verksamma i människorättsorganisationer.

Förhållandena i landets fängelser är genomgående primitiva vad gäller bland annat sjukvård, sanitet och hygien, måltider, dricksvatten och ventilation. Överbeläggning och otillräcklig sjukvård leder emellanåt till sjukdomar och ibland även dödsfall. Flera uppgifter finns om övergrepp utförda av fängelsevakter. Män och kvinnor har vanligtvis, men inte alltid, olika avdelningar, men vistas ofta tillsammans dagtid. På grund av överbeläggning hålls ungdomar inte alltid skilda från vuxna. Barn, särskilt spädbarn, bor ofta med sina mödrar i fängelset.

Dödsstraff

Dödsstraff kan utdömas för vissa allvarliga brott som mord, terroristbrott med dödlig utgång, viss droghandel och landsförräderi. Personer under 18 år och över 69 år, samt gravida eller ammande kvinnor är undantagna. Avrättningar sker genom hängning. UNMISS beräknar de fall av dödsstraff som utdöms och rapporterade bland annat om verkställande av åtminstone åtta dödsstraff bara under det första kvartalet 2019. UNMISS har rapporterat om att antalet dödsdomar ökat och uttryckt oro över att rättegångar som leder till dessa domar inte uppfyller grundläggande kriterier för en rättvis rättegång.

Dödsstraff har kommit att bli en kontroversiell fråga i utarbetandet av en permanent konstitution. I pressopinionen uttrycks ofta stöd för dödsstraff som en avskräckande åtgärd med hänvisning till det utbredda våldet och som en insats mot landets kultur av straffrihet. Samtidigt

motsätter sig många kristna dödsstraff av religiösa skäl, eller för att man anser att det är oförenligt med seder och traditioner i Sydsudan.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

Övergångskonstitutionen förbjuder godtyckliga frihetsberövanden, men det rapporteras regelbundet om att detta likväl förekommer. Den nationella säkerhetstjänsten, som har formell behörighet att gripa och kvarhålla personer i fall rörande den nationella säkerheten, frihetsberövar företrädare för civilsamhällesorganisationer, affärsmän och journalister på godtyckliga grunder. NSS, den militära underrättelsetjänsten och polisen har återkommande gripit politiska dissidenter och många har hållits frihetsberövade under en längre tid. Anmälningar om godtyckliga frihetsberövanden utreds sällan. Betydande insatser krävs för att fria de som godtyckligt har gripits och hålls i säkerhetstjänstens häkten utan rättslig prövning.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Sydsudan hade år 2019 plats 139 av 180 på *Reportrar utan gränsers* pressfrihetsindex. Yttrande- och mediefrihet garanteras i Sydsudans övergångskonstitution. Utrymmet för journalister, människorättsförsvarare och civilsamhället är dock begränsat och krympande. Det finns uppgifter om att säkerhetsstyrkor står bakom ofrivilliga försvinnanden, godtyckliga frihetsberövanden, tortyr och annan förnedrande behandling av personer som uttalat sig kritiskt rörande situationen i landet eller regeringens agerande. Trakasserier mot journalister från regeringens sida har varit så besvärande att flera journalister har lämnat landet. Även utvisningar av utländska journalister förekommer.

Regeringen försöker i betydande utsträckning kontrollera mediernas bevakning. Vissa frågor har av regeringen bedömts för känsliga för allmänheten, såsom säkerhetsrelaterade och militära frågor, oppositionens åsikter och ibland även detaljer i den utdragna fredsprocessen.

Det förefaller inte finnas några restriktioner från regeringens sida rörande tillgång till internet, men samtidigt är internet inte tillgängligt i stora delar

av landet till följd av bristen på elektricitet och infrastruktur. Det finns inga uppgifter om att regeringen kontrollerar e-post eller chatttrum på internet utan rättslig grund. Det finns dock uppgifter om att civilsamhällesorganisationer har utsatts för påtryckningar att anlita internetföretag som kontrolleras av aktörer som står nära NSS.

Vissa framsteg har gjorts från sydsudanesiska myndigheters sida vad gäller genomförandet av de tre medialagar som antogs 2013, bland annat för att lösa tvister mellan regeringen och journalister genom särskilda kommittéer i frågor om tillgång till information, public service-media och mediestyrring. Vissa delar av lagarna är i stor utsträckning i enlighet med internationell standard i fråga om förbud mot hatiska uttalanden, en tydlig och enkel process för tillgång till information hos offentliga myndigheter och public service-media. Samtidigt innehåller medielagstiftningen inga bestämmelser om öppenhet rörande hur tillsynsmyndigheter utses. Lagstiftningens garantier för tillsynsmyndigheternas politiska oberoende är bristfälliga och skrivningarna om begränsningar i yttrandefriheten och tillgången till information är otydliga.

Mötes- och föreningsfrihet

Rätten att demonstrera garanteras i övergångskonstitutionen och respekteras överlag. Samtidigt saknar ordningsmakten utbildning och resurser att bevaka demonstrationer utan att tillgripa våld, varför övervåld ofta används för att skingra protester och demonstrationer. I samband med planerade demonstrationer 2018 och 2019 har både tungt beväpnade NSS-styrkor och regeringens livgarde utstationerats runt om Juba samt i andra större orter för att i avskräckande syfte förhindra folkliga missnöjesyttringar.

Även om föreningsfriheten garanteras i övergångskonstitutionen är denna inskränkt både på delstatlig och nationell nivå. Regeringen tenderar att inte respektera föreningsfriheten för föreningar som misstänks stödja företrädare för oppositionen.

Religions- och övertygelsefrihet

Majoriteten av landets befolkning är kristen, varav de flesta är katoliker. Enligt övergångskonstitutionen är stat och religion skilda från varandra. Den förbjuder även diskriminering på religiös grund och ger religiösa grupper frihet att utöva sin religion, organisera sig, bedriva undervisning, äga egendom och ta emot finansiella bidrag, ge ut publikationer i religiösa frågor samt bedriva hjälpverksamhet. Kristna och muslimska ledare diskuterar regelbundet frågor av gemensamt intresse, såsom rättvis representation av båda trosåskådningarna i den nationella lagförsamlingen. I det sydsudanesiska samhället finns överlag en tolerans mot olika religioner och trosåskådningar.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Rätten till arbete, rättvisa arbetsvillkor och relaterade frågor

Sydsudan har ratificerat sju av de åtta centrala ILO-konventionerna. Undantaget är konventionen om föreningsfrihet (nr 87). Uppgifter finns om att kvinnor diskrimineras vad gäller såväl anställningsvillkor som lön.

Sydsudan har ännu inte antagit någon nationell arbetsrättslagstiftning. I stället tillämpas fortfarande valda delar av den arbetsrättslagstiftning som gällde när landet var en del av Sudan. Det finns bestämmelser om förmåner, lön och övertid. För offentliganställda finns särskilda bestämmelser om säkerhet och hälsa. Tillämpningen av dessa bestämmelser är ofta bristfällig. Det finns inget förbud mot diskriminering i fråga om anställning eller sysselsättning utifrån till exempel hudfärg, kön, politiska åsikter eller funktionsnedsättning.

Det råder förbud mot bortförande av eller kontroll över en person för tvångsarbete, men tvångsarbete förekommer likafullt inom bland annat hushållsarbete, jordbruk och boskapsskötsel. Kvinnor, migranter och barn utnyttjas för tvångsarbete i gruvor, restauranger, tiggeri och kriminell verksamhet. I huvudstaden Juba har antalet tiggande barn ökat betydligt de senaste två åren.

Minimiåldern för betalt arbete är 14 år, men 18 år för tyngre arbete. Tillämpningen av bestämmelsen är bristfällig och arbete utan formell

anställning, såsom arbete i hemmet, omfattas inte av bestämmelserna. Barnarbete är vanligt förekommande, främst och traditionellt inom jordbruk och boskapsskötsel, samt inom servicesektorn.

Lagstiftningen tillåter oberoende arbetstagarorganisationer, men innehåller inga regler om strejkrätt, centrala förhandlingar eller kollektivavtal och förbjuder inte diskriminering på grund av tillhörighet i arbetstagarorganisationer. Det krävs tillstånd i förväg för att genomföra en laglig strejk och arbetstagare kan sägas upp för att ha strejkat utan tillstånd. Bland de få arbetstagarorganisationer som finns i landet kan nämnas *Förbundet för journalister i Sydsudan* (UJOSS) och *Sydsudans arbetarförbund* som har omkring 65 000 medlemmar, huvudsakligen inom offentlig sektor.

Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Sydsudans hälsosituation hör till de mest prekära i världen. De vanligaste sjukdomarna, och de som orsakar flest dödsfall, är sjukdomar som hade kunnat förebyggas och behandlas. Det råder stor brist på kvalificerad sjukvårdspersonal, barnmorskor, vårdinrättningar och mediciner, särskilt på landsbygden.

Enligt FN:s utvecklingsprogram (UNDP) rapport för mänsklig utveckling, *Human Development Report*, för Sydsudan från september 2018 var den beräknade medellivslängden drygt 58 år för kvinnor och drygt 56 år för män. Barnadödligheten är omkring 63 per 1 000 levande födda år 2017. Enligt FN:s befolkningsfonds (UNFPA) *State of the World Population* 2019 uppskattas mödradödligheten till drygt 789 dödsfall per 100 000 födselar, vilket är bland de högsta siffrorna i världen. Antalet tonårsgraviditeter var 2016–2017 omkring 155 per 1 000 kvinnor i åldrarna 15–19 år.

Frågor om preventivmedel och abort är ofta känsliga på grund av kultur och traditioner. Abort tillåts i princip om det är nödvändigt för moderns hälsa eller vid missfall, men kvinnan behöver makes eller familjs godkännande. Olagliga och osäkra aborter förekommer eftersom tillgången till säkra aborter vid vårdinrättningar är bristfällig.

Årtionden av konflikt och våld med omfattande kränkningar av och övergrepp mot de mänskliga rättigheterna har fått svåra återverkningar på många personers psykiska hälsa. Studier som gjorts nyligen visar på höga nivåer av posttraumatisk stress och depression. Trots det stora behovet finns i princip inga vårdinrättningar för psykiatrisk vård. Personer som är svårt psykiskt sjuka hålls ofta inlåsta i fängelser med bristfällig eller helt utan medicinsk vård under inhumana förhållanden. Även medicinsk och psykosocial vård för offer för sexuellt våld är otillräcklig.

Oljelagen som antogs 2012 gav förhoppningar om en miljövänligare hantering av oljeutsläpp efter årtal av miljöföroreningar på grund av oljeutvinningen i norra Sydsudan. Lagen har dock inte tillämpats och föroreningar fortsätter att vara ett stort problem. Avfallsvatten med giftiga kemikalier fortsätter att släppas ut i naturen med negativa följder för vattenmiljön, människor, boskap samt natur- och djurliv. Det har rapporterats om höga halter gifter i vatten och barn utgör en särskilt drabbad grupp.

Rätten till utbildning

Enligt övergångskonstitutionen och skollagen ska varje barn erbjudas kostnadsfri, obligatorisk grundläggande utbildning till och med åttonde klass. Konflikten i landet har dock hindrat många barn från att gå i skolan eftersom många familjer tvingats att fly sina hem. Barn, särskilt pojkar men även flickor, har också tvångsrekryterats av väpnade grupper. Regeringen har inte prioriterat utbildning, särskilt grundläggande utbildning, och landets skolor lider ofta av brist på utbildade lärare, utbildningsmateriel och andra resurser. Flykt och förflyttningar på grund av konflikten i landet liksom förstörda, plundrade och osäkra skolor har inneburit ytterligare påfrestningar.

Sydsudans utbildningsnivå är bland de lägsta i världen. Läskunnigheten bland vuxna uppskattas till omkring 27 procent.

Mer än 2,2 miljoner barn uppskattas inte gå i skolan. Skillnaden mellan könen är stor. Endast 10,6 procent av pojkarna respektive 1,3 procent av flickorna går i skolan vid 16 års ålder. Flickor har ofta inte samma

möjligheter till utbildning som pojkar och många flickor går inte i skolan, eller slutar i förtid på grund av barnäktenskap, hushållssysslor eller rädsla för könsrelaterat våld.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

I UNDP:s index för mänsklig utveckling för år 2018 intar Sydsudan plats 187 av 189 länder. Enligt UNDP:s rapport för mänsklig utveckling från 2018 lever omkring 92 procent i så kallad multidimensionell fattigdom.

Tillgången på mat och vatten samt även enklare bostäder för de som lever i fattigdom är genomgående bristfällig, särskilt för på landsbygden. Behovet av humanitärt stöd är stort i hela landet. Samtidigt har det humanitära tillträdet varit kraftigt kringskuret och svårigheterna stora för humanitära och andra hjälporganisationer att verka effektivt i landet. Sydsudan är enligt FN världens farligaste land att arbeta i som humanitär biståndsarbetare.

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av mänskliga rättigheter

Även om jämställdhet och lika rättigheter för kvinnor och män garanteras i övergångskonstitutionen är diskriminering av kvinnor mycket vanligt förekommande. Ofta följs seder och traditioner som är diskriminerande mot kvinnor. Det finns till exempel många fall där kvinnor har frihetsberövats på grund av utomäktenskapliga förbindelser. Den omfattande analfabetismen bland kvinnor utgör ett hinder för denna grupp att hävda sina rättigheter.

Kvinnor diskrimineras även vad gäller arv, kreditgivning, möjligheter att skaffa bostad och äganderätt. Även om kvinnor enligt den nuvarande övergångskonstitutionen har rätt att äga egendom hindrar ofta traditionella ledare kvinnor från detta eftersom det anses strida mot traditionella seder och bruk. Kvinnor förmås ofta att avstå från ledande positioner då det anses stå i strid med kvinnors plikt i hemmet.

Våldtäkt är enligt straffrättslagstiftningen straffbart med böter och fängelse i upp till 14 år. Våldtäkt är dock enligt FN-rapporter mycket vanligt förekommande. Ingen information finns tillgänglig om antalet personer som har åtalats, dömts eller avtjänat straff för våldtäkt. Sexuella övergrepp inom äktenskapet anses enligt lagstiftningen inte som våldtäkt.

Våld i hemmet är inte förbjudet enligt lag. Våld mot kvinnor inklusive våld inom äktenskapet antas vanligt förekommande, men det finns inte någon helt tillförlitlig statistik om hur utbrett det är. Kvinnor är ofta ovilliga att anmäla sexuellt och könsrelaterat våld och polisen ingriper sällan i våldsamheter i hemmet. Enligt civilsamhällesorganisationer finns uppgifter från kvinnor om polismän som försökt ta ut en mindre avgift i samband med anmälan av en våldtäkt eller andra övergrepp. Ofta uppmanar familjerna till kvinnor som utsatts för övergrepp att ingå äktenskap med förövaren för att undvika skam.

Konfliktrelaterat sexuellt våld är vanligt förekommande och har i hög utsträckning systematiskt använts som en del av krigsföringen, framförallt i de värst drabbade konfliktområdena. Enligt FN-rapporter och flera vittnesmål har flickor och spädbarn våldtagits och mördats av regeringsstyrkor, oppositionskoalitionen SPLM-IO:s styrkor och olika paramilitära grupper. Målet har ofta varit etnisk rensning i olika områden. I vissa fall har hela byar bränts ned. Kvinnor och flickor utsätts även löpande för våldtäkter i lägren för skydd av civila runt om i landet, eller när de lämnar lägren för dagliga bestyr.

Kvinnlig könsstympning är straffbart. Det saknas tillförlitlig statistik gällande könsstympning. Det förefaller dock inte vara utbrett, men har förekommit i vissa regioner, särskilt utmed landets norra gräns, i muslimska samhällen. Flera civilsamhällesorganisationer arbetar mot kvinnlig könsstympning och ministeriet för jämställdhet, barn och social välfärd har vidtagit åtgärder för att öka den allmänna medvetenheten om farorna med könsstympning.

Det finns civilsamhällesorganisationer i Sydsudan som arbetar för kvinnors rättigheter, för kvinnligt deltagande i samhället och i

fredsprocessen. I övergångsparlamentet finns ett nätverk för kvinnliga parlamentsledamöter.

Barnets rättigheter

Sydsudanesiskt medborgarskap erhålls vid födseln om barnet har en förälder, mor- eller farförälder eller mor eller far till mor- eller farförälder som har sydsudanesiskt medborgarskap eller om barnet tillhör någon av landets ursprungliga etniska grupper. Det är inte tillräckligt att födas i landet för att få medborgarskap. Allmänheten känner ofta inte till kravet att registrera en födsel och de flesta födselar är därmed oregistrerade.

Enligt lag är det förbjudet att utsätta barn för åtgärder som kan skada deras hälsa, välbefinnande och värdighet, men övergrepp mot barn är trots detta vanligt. Det omfattar bland annat fysiskt våld, bortförande, flickor som överlämnas som kompensation till brottsoffers familjer från förövares familjer och sexuella övergrepp. Våldtäkt mot barn är förekommande vid barnäktenskap och prostitution. Sexuella övergrepp mot barn och kvinnor av soldater har under konflikten blivit mycket vanligt förekommande och har använts som en del av krigföringen. Våldtäkt mot barn utreds sällan av myndigheterna på grund av rädsla hos offren och deras familjer för stigmatisering och hämnd.

Lagstiftningen föreskriver att barn har rätt till skydd mot barnäktenskap, men förbjuder inte uttryckligen äktenskap före 18 års ålder.

Barnäktenskap är vanligt förekommande. Enligt uppgifter från bland annat ministeriet för jämställdhet, barn och social välfärd är närmare hälften av alla flickor och unga kvinnor mellan 15 och 19 år gifta och vissa flickor gifts bort redan vid tolv års ålder. I vissa fall beror barnäktenskap på att förövare av våldtäkt mot barn gifter sig med offren för att undvika åtal. I andra fall beror tidiga äktenskap på att familjer till barn som är offer för våldtäkt uppmuntrar till för tidiga äktenskap för att undvika skam. Många bortförda flickor tvingas in i äktenskap.

Lagstadgad ålder för sexuella relationer är 18 år. Barnprostitution är straffbelagt. Ansvariga för barnprostitution och handel med barn kan dömas till fängelse i upp till 14 år. Det förekommer dock barnprostitution

och handel med barn, särskilt i städerna. Några straff utdöms dock sällan. Ingen lagstiftning finns rörande barnpornografi.

Rekrytering av barn för militära eller paramilitära syften är förbjudet enligt lag och kan leda till fängelse i upp till tio år. Både regerings- och oppositionsstyrkorna liksom väpnade milisgrupper har dock sedan länge och löpande rekryterat barnsoldater. Sydsudan är enligt FN:s kriterier om barn och väpnat våld (CAAC) den enda medlemsstaten i världen som brister på samtliga sex CAAC-kriterier.

Frisläppande och demobilisering av hundratals barnsoldater av båda könen har pågått sedan 2017, såväl från regeringsarmén som från oppositionens olika militära styrkor. Processen har översetts av FN:s särskilda representant för barnsoldater och av barnskyddsenheten inom UNMISS samt Unicef. Barnsoldater som har frisläppts har tagits om hand av sina familjer eller i särskilda integrationsprogram. På grund av fortsatta rekryteringar återstår dock mycket arbete.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Övergångskonstitutionen föreskriver lika rättigheter för medlemmar av samtliga etniska grupper. Sydsudan har drygt 60 olika etniska grupper, i sig indelade i olika klaner, och en lång historia av etniska konflikter. De etniska grupperna delas grovt in i *Nilotic* (Dinka, Nuer och Shilluk), *Nilo-Hamitic* och *Southwestern Sudanic*. Kamp om resurser för att underhålla stora boskapshjordar leder säsongsmässigt till våldsamma konflikter mellan bönder i de områden som boskapen drivs igenom. Dessa interkommunala strider har lett till allt fler dödsoffer, särskilt bland unga män, givet att tillgången till vapen är hög. Andra konfliktorsaker har varit missnöje under längre tid över vad som uppfattats som orättvis behandling eller fördelning av resurser, eller politisk uteslutning.

Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Samkönat sexuellt umgänge är inte explicit förbjudet enligt lag. Samtidigt råder förbud mot så kallade "onaturliga förseelser" (*unnatural offences*), som definieras som "sexuellt umgänge mot naturens ordning" (*carnal*

intercourse against the order of nature) och kan leda till fängelse i upp till tio år om det skett i samförstånd och i upp till 14 år om samförstånd inte förelegat. Det finns inga uppgifter under det senaste året om att åtal har väckts i något enskilt fall.

Det finns uppgifter om fall av diskriminering och övergrepp där hbtq-personer trakasserats och i några fall gripits och misshandlats av säkerhetsstyrkor. Det finns inga officiellt registrerade hbtq-organisationer utan endast löst sammansatta grupper som arbetar med dessa frågor.

Flyktingars och migranternas rättigheter

Sedan konflikten bröt ut 2013 och fram till slutet av maj 2019 har över fyra miljoner människor tvingats fly från sina hem för att söka skydd. Omkring 2,3 miljoner människor är flyktingar i grannländerna i regionen och drygt 1,8 miljoner är internflyktingar inom landet. Omkring 178 000 internflyktingar beräknas bo i UNMISS FN-läger för skydd av civila.

Utöver flykt från våld och konflikt drivs människor främst på flykt på grund av matosäkerhet och lokala konflikter över boskap och naturresurser. Internflyktingar i Sydsudan har utsatts för allvarliga övergrepp såsom väpnade attacker, mord, etniskt våld, godtyckliga frihetsberövanden, sexuellt och könsbaserat våld, samt rekrytering av barnsoldater.

Lagstiftningen innehåller bestämmelser om skydd för flyktingar samt beviljande av asyl och flyktingstatus. Flyktingar från olika länder har tillåtits att bosätta sig i landet och överlag har inte flyktingar behandlats annorlunda än andra utländska medborgare. I april 2018 uppskattade FN:s flyktingkommissarie (UNHCR) antalet flyktingar i Sydsudan till omkring 297 000, till största delen från Sudan men även från bland annat Demokratiska republiken Kongo, Etiopien och Centralafrikanska republiken. Även om flyktingar emellanåt saknar tillgång till vissa grundläggande samhällsfunktioner har detta snarare berott på brist på kapacitet och resurser än diskriminering. Flyktingbarn har vanligtvis tillgång till grundläggande utbildning i flyktingläger genom

internationella civilsamhällesorganisationer eller FN. Vissa skolor delas med barn från värdlandet.

Beroende på den pågående konflikten och bristen på resurser har vissa spänningar funnits mellan flyktingar och värdbefolkningen och det finns enligt uppgifter från UNHCR fall av övergrepp mot flyktingar såsom väpnade attacker, mord, sexuellt och könsrelaterat våld, tvångsrekrytering av vuxna och barn samt tvångsarbete.

Sydsudan har godtagit flyktingar för vidarebosättning och återvändande även om ingen nationell integrationsstrategi finns. Det finns inte heller någon nationell process för tillhandahållande av identitetshandlingar för återvändande flyktingar eller naturalisering av flyktingar från andra länder förutom de processer som finns för alla medborgare eller andra personer som ansöker om naturalisering.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Lagen innehåller inget uttryckligt förbud mot diskriminering av personer med fysisk eller psykisk funktionsnedsättning. Enligt uppgifter från civilsamhällesorganisationer utsätts personer med funktionsnedsättning ofta för diskriminering i vardagslivet. Det finns inga särskilda föreskrifter för personer med funktionsnedsättning vad gäller tillgång till byggnader, information, allmänna kommunikationsmedel eller annan samhällsservice. Enligt övergångskonstitutionen och skollagen ska barn med funktionsnedsättning erbjudas grundläggande utbildning. Få lärare har dock fått särskild utbildning i att ta hand om barn med funktionsnedsättning och få skolor har möjlighet att erbjuda en säker och anpassad skolmiljö för barn med funktionsnedsättning.

Det finns i sydsudanesisk lag inga restriktioner vad gäller rätten för personer med funktionsnedsättning att rösta eller på andra sätt åtnjuta sina medborgerliga rättigheter. Samtidigt utgör ofta brister i den fysiska tillgängligheten hinder för att effektivt kunna utnyttja sådana rättigheter.

Det finns i princip inga sjukhus eller vårdinrättningar för psykiatrisk vård och personer med psykisk funktionsnedsättning placeras ofta i fängelse. Viss begränsad psykiatrisk vård tillhandahålls av ett sjukhus.

VII. EXEMPEL PÅ SVENSKT OCH INTERNATIONELLT ARBETE RÖRANDE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER, DEMOKRATI OCH RÄTTSTATENS PRINCIPER I SYDSUDAN

Regeringens demokratisatsning, som går ut på att Sverige i alla sammanhang ska stå upp för demokratiska principer, arbeta för att stärka demokratin och uttrycka kritik när den brister, genomförs också i Sydsudan. Sveriges stöd i Sydsudan går bland annat till att stärka förmågan hos civilsamhället att verka för ökad respekt för de mänskliga rättigheterna samt försoning mellan rivaliserande folkgrupper och därigenom bidra till stärkt demokrati. Stödet kanaliseras bland annat genom en civilsamhällesfacilitet (*Civil Society Facility*), UNDP, UN Women och *NGO Forum*. Sverige är den största givaren till UN Women i Sydsudan och har medverkat till att stärka kapaciteten hos civilsamhällesorganisationer, sydsudanesiska kvinnorörelser, kvinnliga akademiker, politiker med flera.

Genom UNFPA och den gemensamma hälsogivarfonden (*Health Pooled Fund*) ger Sverige stöd för att förbättra tillgången till grundläggande hälso- och sjukvård för kvinnor och barn, inklusive frågor och rättigheter rörande sexuell och reproduktiv hälsa.

Sverige ger också stöd till FN:s organisation för utbildning, vetenskap, kultur och kommunikation (Unesco) för arbete rörande mediesektorn, bland annat för ökad säkerhet för journalister och anställda inom media, utbildning och säker användning av informationsteknologi och tillgång till information.

Sveriges nuvarande biståndsstrategi innehåller ett omfattande stöd för skolundervisning för såväl pojkar som flickor. Sedan hösten 2017 har Kanada och Sverige lett en vängrupp ambassadörer för att tillsammans med FN-aktörer och andra aktörer stödja frisläppandet av barnsoldater. Frivilligorganisationen *Whitaker Peace and Development Initiative*, som är verksam i Sydsudan, avser inleda ett långsiktigt projekt för att adressera de stora behoven av psykosocialt stöd genom att utbilda vårdare för att bistå och vårda traumatiserade sydsudaneser.

Sydsudan deltar aktivt i FN:s universella granskningsmekanism (UPR). Senast Sydsudan granskades var 2016. Sverige rekommenderade Sydsudan att garantera humanitära arbetare omedelbar och obehindrat tillträde till landet och att säkerställa civilsamhällesorganisationers, människorättsförsvarens och journalisters möjlighet att verka utan att drabbas av repressalier. Sydsudan rekommenderades även att vidta nödvändiga åtgärder för att skydda kvinnor och flickors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna, inklusive att utreda påstådda sexuella övergrepp och könsbaserat våld samt att ställa förövarna till svars. Sydsudan accepterade dessa rekommendationer. Sverige rekommenderade även Sydsudan att ansluta sig till Romstadgan för den Internationella brottmålsdomstolen, vilket Sydsudan noterade.

VIII. RATIFICERING AV CENTRALA KONVENTIONER OM MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (*International Covenant on Civil and Political Rights*, ICCPR) ratificerades år 2019. Sydsudan är inte part till det fakultativa protokollet om enskild klagorätt eller det fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet.

Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (*International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*, ICESCR) ratificerades år 2019. Sydsudan är inte part till det fakultativa protokollet om enskild klagorätt.

Sydsudan är inte part till den internationella konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering (*International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination*, ICERD).

Konventionen om avskaffandet av all slags diskriminering mot kvinnor (*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*, CEDAW) och det fakultativa protokollet om enskild klagorätt ratificerades år 2015.

Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, (*Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*, CAT) och det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr ratificerades år 2015.

Konventionen om barnets rättigheter, (*Convention on the Rights of the Child*, CRC) ratificerades år 2015. Sydsudan är inte part till det fakultativa protokollet om indragning av barn i väpnade konflikter och det fakultativa protokollet om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi.

Sydsudan är inte part till konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (*Convention on the Rights of Persons with Disabilities*, CRPD).

Sydsudan är inte part till den internationella konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden (*International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance*, ICED).

Sydsudan är inte part till 1951 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning (*Convention Relating to the Status of Refugees*, 1951 *Refugee Convention*) och det tillhörande protokollet.

Sydsudan är inte part till Romstadgan för den Internationella brottmålsdomstolen (*Rome Statute of the International Criminal Court*).

Regionala instrument

Sydsudan är inte part till Afrikanska stadgan om mänskliga och folkens rättigheter (*African Charter on Human and Peoples Rights*, ACHPR) Tilläggsprotokollet om kvinnors rättigheter undertecknades 2013 men har inte ratificerats.

Sydsudan är inte part till Afrikanska stadgan om barnens rättigheter och välfärd (*African Charter on the Rights and Welfare of the Child*, ACRWC).